

Іванна КРАВЧУК
студентка факультету обліку і аудиту
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Малахова О.Л.

ОЦІНКА РІВНЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Тіньова економіка – це складне соціально-економічне явище, що є сукупністю неконтрольованих і нерегульованих як протиправних, так і законних, але аморальних економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності з приводу отримання прибутку шляхом приховування доходів й ухилення від сплати податків. Тіньова економіка має три складові: неформальну, приховану і підпільну (кримінальну) економіку. Неформальну економіку утворюють нерегламентовані виробництво товарів і надання послуг; прихована економіка – це легальне виробництво та продаж необлікованих товарів і послуг; підпільна (кримінальна) економіка – заборонені види діяльності (корупція, наркоторгівля) [3].

Суб'єкти тіньової економічної діяльності – це суб'єкти (підприємці), що прагнуть до максимізації вигоди. Відмінність між суб'єктами легальної та тіньової економічної діяльності полягає в ступені вірогідності бути покараними за девіантну поведінку.

Найголовнішими причинами тінізації економіки можна вважати недосконалість податкової системи, непрозорі приватизаційні процеси, втручання державних структур у діяльність суб'єктів ринкових відносин, наявність корупції у владних структурах. Проблема тінізації економіки виступає основою для корупції та хабарництва в майже усіх сферах національної економіки [4].

Найбільш масштабно тіньовий сектор економіки представлений в країнах, що розвиваються, де тіньова зайнятість часто стає основною стратегією виживання найбідніших верств населення, що спостерігається на даний момент і в Україні. На сьогодні в Україні бачимо, що зростання тіньової економіки обганяє зростання легальної зайнятості. Некваліфіковані працівники забезпечують виробництво і реалізацію дешевих товарів і послуг першої необхідності для потреб настільки ж небагатих покупців. Тіньова економіка в Україні є однією з найбільших перешкод розвитку конкурентоспроможності країни, зростання соціальних стандартів життя населення та інтеграції в європейське співтовариство. Вона є відображенням активної криміналізації економічних процесів, високої корумпованості органів державної влади та низької правової і податкової культури юридичних та фізичних осіб [1].

До основних видів тіньової економічної діяльності відносять: приховування реальних доходів громадян та прибутків підприємства; нелегальний вивіз капіталу; корупція; фінансове шахрайство; нелегальні валютні операції та зовнішньоекономічні операції; кримінальний промисел; непрозора приватизація державного майна.

За окремими оцінками, розвиток тіньової економіки в Україні (за відсутності конкурентоспроможного державного сектору і ринку приватних товаровиробників) може спричинити:

- локалізацію окремих ринків унаслідок поділу сфер економічного впливу;
- проникнення кримінальних елементів навіть у ті частини суспільства, що поки що не причетні до нелегального бізнесу;
- ігнорування громадянами чинного законодавства;

- відсутність накопичень капіталу, які б можна було використовувати для інвестування в економіку України [2].

За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку рівень тіньової економіки у I кварталі 2018 року склав 33% від офіційного ВВП, що на 4 в.п.1 менше за показник I кварталу 2017 року (рис. 1).

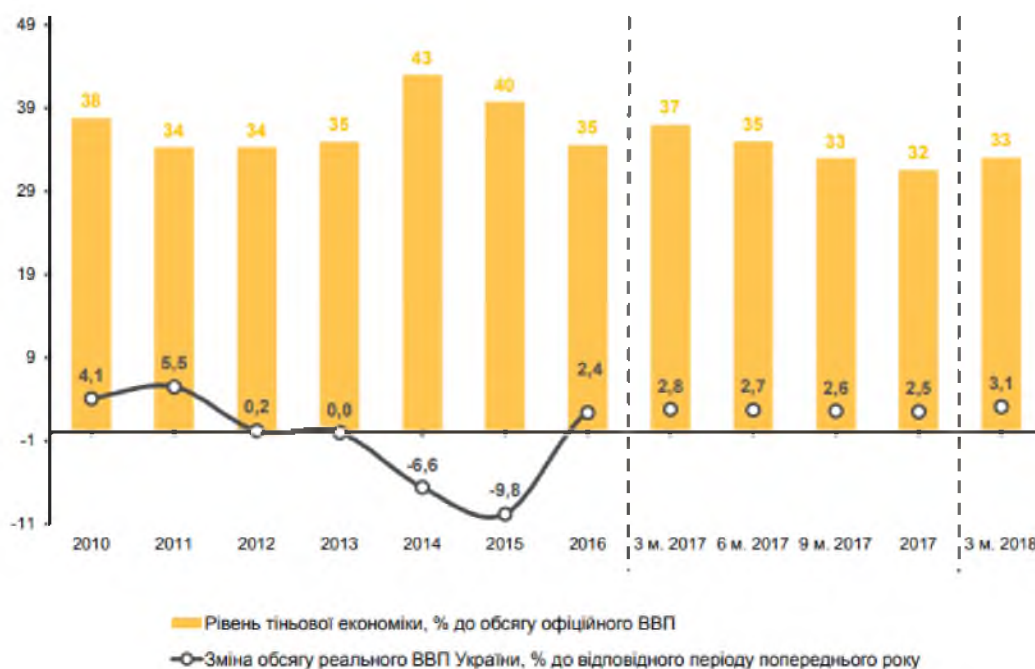

Рис. 1. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП) і темпи приросту/зниження рівня реального ВВП (у % до відповідного періоду попереднього року).

Отже, тіньова економіка – це явище, яке просто неможливо ліквідувати зовсім, але можна мінімізувати його розміри. Ще жодній країні не вдалось позбутись тіньової економіки назавжди. Тіньова економіка – це і несплата податків, і незаконний бізнес, і фіктивні банківсько-фінансові операції, і контрабанда. В Україні спостерігається надзвичайно високий рівень тіньової економіки. Така ситуація національної економіки гальмує соціально-економічний розвиток країни, що виявляється насамперед в зростанні безробіття, в інфляційних процесах, в недоотриманні державним бюджетом податкових надходжень, в зниженні реального ВВП, а головне – в зниженні добробуту населення. Тіньова економіка несе негативний вплив і на стан економічної безпеки країни, відбувається зниження економічної активності суспільства, а теж ослаблення соціального захисту населення.

Детінізація економіки – це цілісна система дій, спрямована на подолання та викорінення причин і передумов процесів тінізації; сукупність макро- і мікрорівневих економічних, організаційно-управлінських, технічних, технологічних та правових державних заходів щодо створення економічних передумов зацікавлено-ініціативного відновлення відносин між учасниками фінансово-господарського обігу речей, прав, дій з тіньового, тобто з різних причин не враховуваного державою економічного обігу, а також побудови організаційно-правової інфраструктури превентивного впливу на усунення умов, що сприяють відтворенню джерел тіньової економіки.

Література:

1. Ангела Бочі, Василь Поворозник / Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonom_kaukra_ni.pdf

2. Баранов С. О. / Тіньова економіка: сутність, причини, соціально-економічні наслідки та шляхи подолання в Україні, 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/10/08-3-2015.pdf>

3. Тіньова економіка в Україні: стан, тенденції, шляхи подолання [Текст] : аналіт. огляд / [упоряд.: С. С. Чернявський, В. А. Некрасов, А. В. Титко та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – 152 с.

4. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання. – К. : ШСД, 2016. – 31 с.

Віктор Броніславович КРИВИЦЬКИЙ

*Здобувач кафедри податків та фіскальної політики
Тернопільський національний економічний університет*

ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ЙОГО МІСЦЕ У ПЛОЩИНІ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Економічні, політичні та соціальні зміни, що виникають на сучасному етапі, надають можливість подальшого прогресивного розвитку країни як органічної підсистеми світової економіки. Пріоритетами для країни мають стати забезпечення прав та свобод суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності під час переміщення товарів, предметів, транспортних засобів через митний кордон України і спрощення митних процедур та приведення вітчизняного митного законодавства у відповідність до європейських стандартів.

Здійснення державної митної політики залежить від багатьох чинників, одним із яких є створення такої системи митного контролю, яка здатна ефективно виконувати функції державного нагляду й контролю та захищати економічні інтереси країни у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Розширення функцій митного контролю (від простого підтвердження достовірності даних митних декларацій на товари та транспортні засоби, що перетинають митний кордон держави, до перевірки дотримання заявленого митного режиму, механізму митного оподаткування і правильності відображення зовнішньоекономічних операцій у системі обліку суб'єкта господарювання після митного оформлення), що мало відбутися з моменту приєднання України до рішень Кіотської конвенції, на жаль, так і не відбулося у необхідному для захисту економічних інтересів держави обсязі [1, с. 145].

Митний контроль займає важливе місце у загальній ієрархії систем. Виходячи з того, що митна система представляє собою сукупність тарифних і нетарифних інструментів, форм, принципів і методів їх встановлення, зміни чи відміни, механізм який налагоджує своєчасну й повну сплату митних платежів, контроль та відповідальність за митні правопорушення, а також державні органи, яким доручено здійснювати обов'язки, щодо реалізації митної політики, митному контролю відводиться важливе значення, як вискоефективному і всеохоплюючому інструментові забезпечення національних інтересів держави [2, с. 160].

Митний контроль відіграє провідну роль у митній системі держави і виступає її функціональною складовою (рис. 1) поряд з митним оформленням й декларуванням товарів.

З теоретичної точки зору митний контроль виступає різновидом державного, як правової форми митної діяльності. Митний контроль також розглядають як один із засобів реалізації митної політики держави та одночасно сукупність заходів, що здійснюються органами ДФС. Така сукупність заходів реалізується з метою